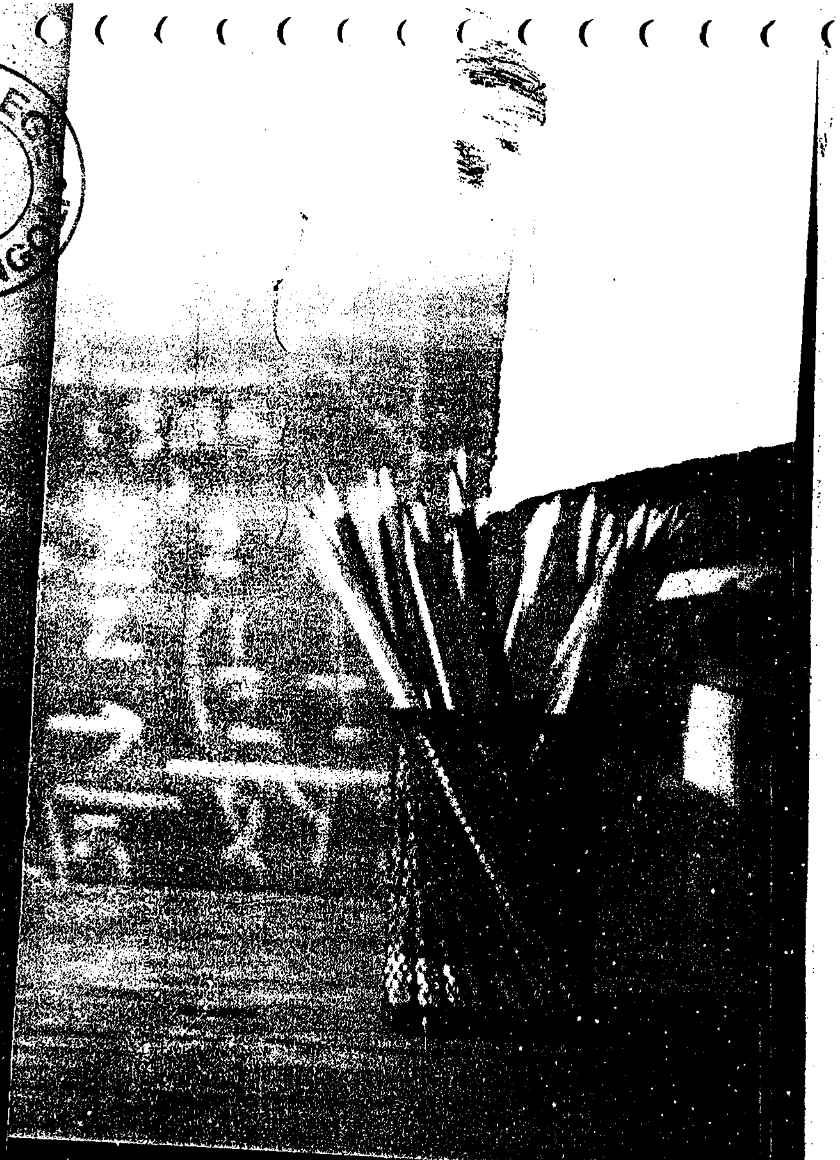

SIDDHI PUBLISHING HOUSE
(National Publication)
Nanded, Maharashtra (India)
website www.wiidg.com

NATIONAL EDUCATION POLICY 2020

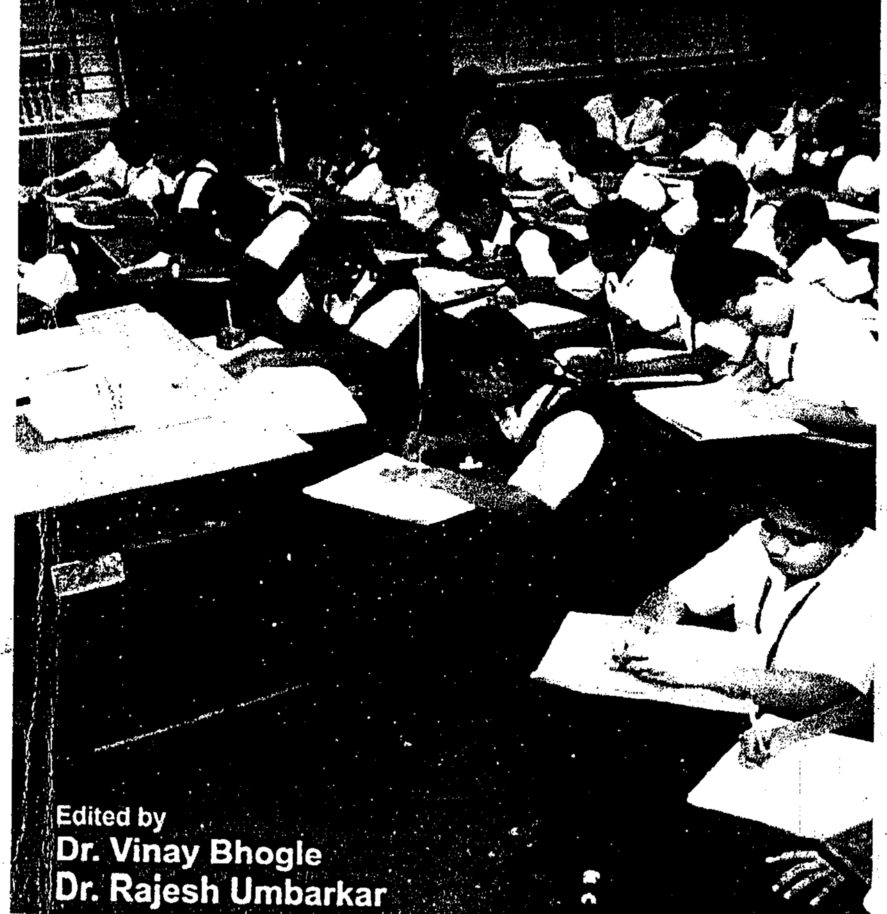

Edited by
Dr. Vinay Bhogle
Dr. Rajesh Umbarkar

Assistant Professor
Shivaji College, Hingoli.
Tq.& Dist.Hingoli.(MS.)

Editorial Board & Review Committee

Dr. Vasant Bhosle
Dean Faculty of Commerce and Management
S.R.T.M. University Nanded, Maharashtra.

Dr. Vaijyanta Patil
Dean Faculty of Interdisciplinary
S.R.T.M. University Nanded, Maharashtra.

Dr. Deepak Bachewar
Associated Dean, Faculty of Interdisciplinary
S.R.T.M. University Nanded, Maharashtra.

Assistant Professor
Shivaji College,Hingoli.
Tq.& Dist.Hingoli.(MS.)

INDEX

Sr. No.	Title of the Paper	Name of Author	Page No.
01.	National Educational Policy 2020:Evolution Of Educational Reforms In India To Shape The Policies In Correlation With The Evolving Challenges	Anil B. Chidrawar	9
02.	National Education Policy: 2020 Innovative Changes	Prof. Milind S. Marathe	15
03.	Opportunities And Holistic Approaches In Technology And Other Fields	Dr.D Sumathi. J.Angelin Devakumari	27
04.	National Education Policy 2020 From The Perspective Of Physical Education And Sports	Amal C Bose	34
05.	Difference Between New Education Policy And Previous Education Policy	Sradhanjali Swain	43
06.	New Educational Policy-2020 In The Light Of Physical Education And Sports	Dr. Asif Jamal	52
07.	Telangana Gurukul Educational Society Implementation And Performance – A Study	Dr. Basani Lavanya	63
08.	An Overview Of National Education Policy 2020 For Higher Education	Prof. Dr. Rama Pande	71
09.	The Difference Between Old Education Policy And New Education Policy	Pavan Ramchand Chungde	78
10.	A Roadmap For Inclusive Education In India (Nep 2020)	Urna Bhattacharjee	85

11.	New Education Policy 2020 And Women Empowerment Through Education With Reference To Economic Funding's	Dr. Varsha R. Bhujbal	95
12.	New Education Policy And Languages	Dr. Sudam Laxmankumar	101
13.	Ancient Teaching Methods And New Education Policy's	Amjat Ismail Shaikh	109
14.	Situation Of Education In India And Major Changes In New Education Policy 2020	Dr.Magar S.R.	115
15.	नवे शैक्षणिक धोरण : सर्वस्पर्शी दृष्टिक्षेप	डॉ. मदन जी. प्रधान	122
16.	भारताचे नवीन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण,२०२० आणि उच्च शिक्षण	डॉरुपेश सावंत . श्रीमंगेश भोसले .	130
17.	शिक्षक - विदयार्थी - शिक्षण आणि ग्रंथालय	प्रा. डॉ. गव्हाणे एम. पी.	140
18.	नवे शैक्षणिक धोरण काळाची गरज	पवन रामचंद चुंगडे	147
19.	शैक्षणिक धोरण-2020 आणि दुर्बल घटकांचे भवितव्य	प्रा. डॉ. दत्ता कुंचेलवाड	154
20.	शैक्षणिक धोरण 2020 आणि उच्च शिक्षण	डॉ .संदिप गोरख साळवे	160
21.	नवीन शैक्षणिक धोरण विद्यार्थी विकासास उपयुक्त	डॉ. पिनाटे किरण प्रल्हादराव	164
22.	नवीन शैक्षणिक धोरण आणि उच्च शिक्षण	प्रा. डॉ. लोखंडे बी. बी.	169
23.	नवीन धोरण शैक्षणिक आणि शैक्षणिक क्षेत्रातील बदल	प्रा. डॉ. रामदास मुकटे	173

SHIVAJI COLLEGE HINGOLI

Assistant Professor
Shivaji College,Hingoli.
Tq.& Dist.Hingoli.(MS.)

NATIONAL EDUCATIONAL POLICY 2020 : EVOLUTION OF EDUCATIONAL REFORMS IN INDIA TO SHAPE THE POLICIES IN CORRELATION WITH THE EVOLVING CHALLENGES

ANIL B. CHIDRAWAR

Research Center & P G Department of Chemistry, Degloor College, Degloor - 431717

S.R.T.M.University, Nanded, Maharashtra, India.

ABSTRACT :

Historically, India had a rich and well-established tradition of spreading knowledge and imparting education for centuries gone. On record, there were at least 15 universities or centers of higher learning in existence in ancient India such as, Takshashila, Nalanda and Mithila to mention a few. Under the constant incursions of barbaric invaders and attackers, they fell apart and were completely destroyed. However, the rich ethos of teachings and traditions persisted under "Gurukul" system.

Under the British Empire, the new era of establishment of universities with English dominance came into existence. Especially under the skewed policies of Macaulay and his vested strategies of creating the generations of bureaucrats and clerical workforce, who would unhesitatingly and loyally serve their masters, of the British Raj! A system of mediocrity and servitude was created and perpetuated. The values such as scholarship, innovative thinking and critical analytical attitude were shunned and brutally suppressed. Successive administrators furthered this mentality/plan and artificially transplanted this system, sidelining and replacing the traditional, cultural and indigenously valid ideology.

पातळीवर आपला विद्यार्थी शिकवण्यासाठी आधुनिक तंत्रज्ञानावर आधारीत शैक्षणिक धोरणाचा अवलंब करण्यात आला. शिक्षणा बरोबर विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगिण विकास करण्यास राष्ट्रीय नविन शैक्षणिक धोरण हे अंत्यत उपयुक्त ठरणार आहे. गुणात्माक व संशोधाणात्मक शिक्षण व्यवस्था हा त्या राष्ट्राच्या सामर्थ्याच्या महत्वाचा घटक आहे.राष्ट्रला लागणारे सामर्थ्य नविन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणातून निर्माण होणार आहे.

नविन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण विद्यार्थी बरोबर समाजात परिवर्तन घडवून आणणारे आहे. शिक्षण हा प्रत्येक समाजाच्या परिवर्तनाचा व राष्ट्र निर्मितीचा महत्वाचा घटक आहे यांची पाया भरणी नविन राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणात करण्यात आली आहे.

संदर्भ ग्रंथ :

१) भारतीय शिक्षण पध्दतीचा विकास - डॉ.सौ.किरण नागतोडे.
२) शिक्षणातील आधुनिक विचार प्रवाह- डॉ.रवि जाधव.
३) शैक्षणिक संशोधनाची मुलतत्वे -डॉ.के.यु.घोरमोडी
४) भारतातील शैक्षणिक आयोग डॉ.मीनल नरवणे
५) शैक्षणिक तत्वज्ञान -प्रा.एच.बी.नवले
६) उच्च शिक्षण व सामाजिक न्याय- डॉ.सुधीर गव्हाणे.
७) जागतितकरण भारतासमोरील आव्हाने-श्री.कराडे जे
८) History of Education ङ Rawat A.C.
९) इंटर नेट
१०) नवीन शैक्षणिक धोरण.२०२०.
११) दैनिक वर्तमानपत्र सकाळ,लोकमत,म.टा,पुढारी.

नवीन धोरण शैक्षणिक आणि शैक्षणिक क्षेत्रातील बदल

प्रा. डॉ. रामदास मुकटे

शिवाजी महाविद्यालय, हिंगोली.

शिक्षण हे मूलभूत अधिकार आहे. मानवाच्या विकासाचे आणि समाजपरिवर्तनाचे एक मुख्य साधन म्हणून शिक्षणाकडे बघितले जाते. अशावेळी शिक्षणाची पद्धती कशी असावी हा घटक महत्त्वाचा ठरतो. स्वातंत्र्यपूर्व कालखंडापासून ते आज पर्यंत शिक्षण घेणे आणि शिक्षण देणे ही प्रक्रिया अविरतपणे चालू आहे आणि मानव पृथ्वीतलावर असेपर्यंत ही प्रक्रिया अशीच चालणार आहे. भारताला स्वातंत्र्य मिळाल्यानंतर शैक्षणिक पद्धतीमध्ये वेळोवेळी बदल करण्यात आलेले आहेत. स्वातंत्र्यानंतर हे शैक्षणिक धोरणात बदल करण्यात आले आहे.

भारतामध्ये शैक्षणिक विकासासंदर्भात आढावा घेण्यासाठी आणि त्या संदर्भात उपाय योजना करण्यास संदर्भात कोठारी समितीची स्थापना करण्यात आली होती. कोठारी समितीच्या समितीने अभ्यास करून भारतातील शैक्षणिक स्थिती संदर्भात सुधारणा घडून आणण्यासाठी काही शिफारशी यामध्ये नमूद केल्या होत्या या शिफारशींची अंमलबजावणी करण्यासाठी शासनाने शैक्षणिक धोरणाची सुरुवात केली आणि या धोरणामध्ये शिफारशीची अंमलबजावणी करण्याचा प्रयत्न करण्यात आलेला आहे. भारतामध्ये सर्वप्रथम पहिले शैक्षणिक धोरण 1968 साली राबविण्यात आले आहे. त्यानंतर दुसरे शैक्षणिक धोरण 1986 साली देशात राबविण्यात आले आहे. त्यानंतर या धोरणामध्ये काही महत्त्वपूर्ण बदल करण्यासाठी 1992 मध्ये काही सुधारणा त्यामध्ये

करण्यात आल्या आहेत. 2009 मध्ये शैक्षणिक हक्क कायदा करण्यात आला आहे आणि 2013 पासून शिक्षण हक्क कायद्याची अंमलबजावणी सुरू झालेली आहे.

भारतामध्ये 34 वर्षापूर्वीचे शैक्षणिक धोरण चालत आलेले होते त्यामध्ये बदल करण्याची आवश्यकता लक्षात घेऊन सरकारने नवीन शैक्षणिक धोरण तयार कण्यासाठी टी.एस.आर.सुब्रमण्यम समिती नेमली या समितीने मे 2016 रोजी शैक्षणिकक्षेत्रा संदर्भात शिफारशी शासनाकडे सादर केल्या. यानंतर इस्त्रोचे माझी अध्यक्ष के.कस्तुरीरंग यांच्या अध्यक्षतेखाली एक समिती नेमण्यात आली आणि या समितीने शैक्षणिक धोरण या संदर्भात सखोल अभ्यास करून नवीन शैक्षणिक धोरणाचा मसुदा सरकारकडे सोपवला. सदरी मसूदा संदर्भात शैक्षणिक क्षेत्रातील लोकांकडून अभिप्राय मागवण्यात आले होते.त्यामध्ये जवळपास दोन लाखापेक्षा अधिक लोकांनी सूचनावजा अभिप्राय दिलेली आहेत. तसेच अडीचला ग्रामपंचायती संपर्क करून या मसुदा संदर्भात चर्चा घडवून आणण्यात आली आहे.

केंद्रीय मनुष्यबळ विकास मंत्रालयाचे नामकरणआता शिक्षण मंत्रालय असे झाले आहे. शैक्षणिक बदलामुळे आता एकाच वेळेला विविध शाखांमधून व त्या शाखेतील विविध विषयांचा अभ्यास एकाच वेळेला करता येणार आहे. त्यालाच मल्टीडिस्प्लेनारी एज्युकेशन असे म्हणतात.एकाच वेळी वेगवेगळे विषय शिकता येणार आहे. बहुभाषिक शिक्षण पद्धती असल्यामुळे मुलांना विविध प्रादेशिक भाषांचा वापर करण्यात येणार आहे. प्रादेशिक भाषा आहे त्यांचा उपयोग करता येणार आहे.

आतापर्यंत 10+2 शाळेची रचना होती आता त्याच्यामध्ये बदल केलेला आहे.पाच अधिक तीन अधिक तीन अधिक चार अशी रचना

असणारा त्याच्यानुसार पहिला टप्पा आहे त्याच्यामध्ये पूर्वप्राथमिक ची त्याच्यामध्ये पाच मध्ये तीन वर्षांपूर्वी प्राथमिकचे नर्सरी केजी वन केजी टू आणि त्यानंतर मग इयत्ता पहिली ते दुसरी म्हणजे पाच वर्ष त्याच्यानंतर दुसरा टप्पा तीसरी ते पाचवी पर्यंत वर्ग तिसरी चौथी आणि पाचवी तीन वर्षे आणि नंतर तिसरा टप्पा तीन वर्षाचा सहावी,सातवी आणि आठवी हा टप्पाआणि उर्वरित चार वर्षे म्हणजे नववी,दहावी,अकरावी आणि बारावी पर्यंतचे शिक्षण आहे.

अशा पद्धतीचे 5+3+3+4 शिक्षण आहे. 3 ते14 वयोगटातील विद्यार्थी शिक्षण हक्क कायद्याच्या कक्षेत आलेले आहेत. यापूर्वी हा वयोगट 6 ते 14 असा होता. कमी वय असणाऱ्या लहान मुलांना शिक्षण हक्क कायद्याच्या कक्षेत आणण्यात आले आहे. 0 ते 14 वयोगटातील सर्वच विद्यार्थ्यांना मोफत 100% शिक्षण उपलब्ध करून देण्याचा मानस 2030 पर्यंत सरकारचा आहे.संशोधनासाठी उच्च शिक्षण घेऊ इच्छिणाऱ्या विद्यार्थ्यांसाठी चार वर्षाची पदवी असेल. ज्यांना पी.एचडी वगैरे करायची आहे तर ते चार वर्षे पदवी असेल.नोकरी करावयाची असेल त्यांना तीन वर्षाची डिग्री राहणार आहे. ज्यांना पीएचडी करायची असेल ते चार वर्षाची डिग्री घेतल्यानंतर थेट पी.एचडी करू शकतील आता एम. फिल्म करण्याची गरज नसल्यामुळे एम. फिल ही शिक्षण पद्धतीत काढून टाकण्यात आले आहे.

सध्या 4.43 टक्के इतकी शिक्षणावर खर्च करतो आता ती वाढून 6 टक्के करणार आहे. सकल पट नोंदणी(ग्रोस एन्रोलमेंट रेशो) तो दोन हजार पस्तीस पर्यंत तो 50 टक्केपर्यंत पोहोचण्याचे उद्दीष्ट आहे. कौशल्यपूर्णअभ्यासक्रमावर यामध्ये भर देण्यात आलेला आहे. तसेच नववी ते बारावी शिक्षण आहे ते कोणतीही एक शाखा नसणार आहे

त्यामुळे विद्यार्थ्यांना विविध विषय निवडण्याची संधी असणार आहे. विज्ञान विषय शिकत असताना संगीत असे विषय अभ्यासासाठी निवडता येणार आहे. विज्ञान, वाणिज्य, कला याच्यासोबत संगीत, स्पोर्ट, लोककला या अभ्यासाचा विषय म्हणून विद्यार्थ्यांना निवडता येणार आहे. सहावीपासून व्होकेशनल अभ्यासक्रम शिकता येणार आहे. त्याच्यामध्ये कार्पेंटर, लॉन्ड्री, क्राफ्ट इत्यादी विषयासाठी विद्यार्थ्यांना इंटरंशिप सुद्धा करता येणार आहेत. हे खूप चांगली संधी नवीन शैक्षणिक धोरणा मुळे विद्यार्थ्यांना उपलब्ध झाली आहे.

संदर्भसूची:

1) अर्थसंवाद

2) योजना

3) दैनिक वृत्तपत्रे

4) डॉ.कोठारी आयोग राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण 1968 आणि 1986

5) https://www.unacademy.com

6) https://www.education,gov.in

7) https:Mr.vikaspedia.in

8) https://maharashtratimes.com

9)https://www.weeklysadhana.in

10) विकिपीडिया

11)युट्युब

Assistant Professor
Shivaji College,Hingoli.
Tq.& Dist.Hingoli.(MS.)